

w kraju udzielenia. Różnie też w poszczególnych krajach jest uregulowana data początku obowiązywania tego prawa.

W Polsce problematyka ochrony własności przemysłowej jest uregulowana w następujących aktach prawnych:

1. Ustawie z dnia 19 października 1972 r. o wynalazczości (tekst jednolity: Dz.U. nr 26 z 1993 r. poz. 117) i przepisach wykonawczych do tej ustawy - obejmującej wynalazki i wzory użytkowe,
2. Ustawie z dnia 6 listopada 1992 r. o ochronie topografii układów scalonych (Dz.U. nr 100 poz. 498),
3. Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1963 r. w sprawie ochrony wzorów zdobniczych (Dz.U. nr 8 poz. 45),
4. Ustawie z dnia 31 stycznia 1985 r. o znakach towarowych (Dz.U. nr 5 poz. 17),
5. Ustawie z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. nr 47 poz. 211),
6. Ustawie z dnia 24 lutego 1990 r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym (tekst jednolity: Dz.U. nr 89 z 1991 r. poz. 403).

Pojęcia z jakimi spotykać się może osoba prowadząca badania patentowe przedstawiamy w kolejności wynikającej z przytoczonych wyżej aktów prawnych.

Wynalazek - zdefiniowany w art. 10 ustawy o wynalazczości - jest to nowe rozwiązanie o charakterze technicznym, nie wynikające w sposób oczywisty ze stanu techniki i mogące nadawać się do stosowania. Ta ostatnia przesłanka z art. 10 ustawy rozumiana jest jako możliwość wielokrotnego przemysłowego odtworzenia wynalazku, zawsze z tym samym rezultatem technicznym.

Patent potwierdzony wydaniem dokumentu patentowego jest to prawo wyłącznego korzystania w sposób zarobkowy lub zawodowy z wynalazku na całym obszarze państwa i trwa 20 lat od dnia zgłoszenia wynalazku w Urzędzie Patentowym RP.

Patent dodatkowy jest to patent udzielany na rozwiązania uzupełniające lub ulepszające wynalazek chroniony już patentem na rzecz tego samego podmiotu, jeżeli te ulepszenia lub uzupełnienia mają same w sobie cechy wynalazku, ale nie mogą być stosowane inaczej niż w połączeniu z wcześniej opatentowanym wynalazkiem. Instytucją patentu dodatkowego

jest przywilejem dla uprawnionego z patentu, który uzyskuje możliwość ochrony patentowej nowego wynalazku bez ponoszenia dodatkowych opłat. Patent dodatkowy bowiem opłacany jest jednorazowo i dalej trwa już razem z patentem głównym, ale też w zasadzie razem z nim wygasa. Nie zawsze zatem ta forma ochrony ulepszeń wynalazku jest korzystna. Wybór rodzaju patentu jakim ma być chronione ulepszenie już opatentowanego wynalazku należy do zgłaszającego.

Patent tymczasowy była to instytucja wprowadzona do polskiego ustawodawstwa ustawą z 1972 r. i zniesiona nowelizacją prawa wynalazczego w roku 1993. Jej celem była racjonalizacja pracy Urzędu Patentowego, który miał zostać odciążony od prowadzenia czasochłonnych badań nowości wynalazków, nie przewidzianych do gospodarczego wykorzystania. Patent tymczasowy trwał pięć lat i udzielany był po badaniu ograniczonym, w trakcie którego Urząd badał nowość wynalazku tylko w oparciu o polskie opisy patentowe i opisy ochronne wzorów użytkowych, a także polskie zgłoszenia wynalazków i wzorów użytkowych. Patent tymczasowy mógł być na wniosek uprawnionego zamieniony na patent o 15 letnim okresie ochrony. Musiał być zamieniony jeżeli uprawniony z takiego patentu zamierzał go wykorzystywać gospodarczo i jeżeli chciał wnosić roszczenia o jego naruszenie.

Wzór użytkowy - wg art. 77 ustawy o wynalazczości - jest to nowe i użyteczne rozwiązanie o charakterze technicznym dotyczące kształtu, budowy lub zestawienia przedmiotu o trwałej postaci.

W potocznym rozumieniu wzór użytkowy jest to nowa postać konstrukcyjna znanego w swej istocie rozwiązania, która czyni je użyteczniejszym w porównaniu z rozwiązaniami znanymi. Istotne jest, że przedmiotem jednego wzoru użytkowego może być tylko jedna postać konstrukcyjna przedmiotu i że może on stanowić rozwiązanie oczywiste w świetle znanego stanu techniki.

Warto wiedzieć, że ochrony na wzory użytkowe udziela się tylko w niektórych krajach konwencyjnych. W Europie ten przedmiot własności przemysłowej chroni prawo polskie, niemieckie i hiszpańskie, każde według swej własnej definicji.

Prawo ochronne na wzór użytkowy potwierdzone wydaniem świadectwa ochronnego jest to prawo wyłącznego korzystania w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Państwa z wzoru użytkowego. Trwa ono

5 lat od dnia zgłoszenia wzoru użytkowego w Urzędzie Patentowym RP, z tym, że jego trwanie może być na wniosek uprawnionego przedłużone o dalsze 5 lat.

Opis patentowy jest to wydawany przez Urząd Patentowy drukiem *opis wynalazku*, na który udzielona została ochrona prawna, zawierający również *dane bibliograficzne, zastrzeżenia patentowe* wyznaczające zakres przedmiotowy ochrony oraz *rysunki* obrazujące przykład realizacyjny wynalazku.

Opisy patentowe można nabyć lub zamówić za zaliczeniem pocztowym w Urzędzie Patentowym RP. Są także dostępne w wielu bibliotekach na terenie całego kraju, w tym także w bibliotekach szkół wyższych.

Opis ochronny wzoru użytkowego zawiera *opis wzoru użytkowego*, na który udzielona została ochrona prawna, *dane bibliograficzne, zastrzeżenia ochronne* wyznaczające przedmiotowy zakres ochrony oraz *rysunki* przedstawiające postać konstrukcyjną zastrzeganego wzoru użytkowego (zawsze tylko jedną!). Opisy wzorów użytkowych nie są niestety drukowane i w zasadzie można się z nimi zapoznawać tylko w czytelni Urzędu Patentowego lub w skomputeryzowanych źródłach informacji patentowej.

Stan techniki tworzą wszystkie rozwiązania ujawnione w sposób dostępny dla teoretycznie nieograniczonej liczby osób przed datą, według której oznacza się pierwszeństwo do uzyskania patentu lub prawa ochronnego.

Pierwszeństwo do uzyskania patentu lub prawa ochronnego w Polsce oznacza się w zasadzie według daty zgłoszenia wynalazku lub wzoru użytkowego w Urzędzie Patentowym RP albo daty nadania zgłoszenia w polskim Urzędzie Patentowym.

Są dwa wyjątki od tej zasady:

- pierwszy - gdy wynalazek /wzór użytkowy/ został wystawiony na wystawie publicznej, której Urząd Patentowy kraju będącego siedzibą wystawy nadał przywilej pierwszeństwa i następnie, w ciągu 6 miesięcy od daty wystawienia, został zgłoszony w Urzędzie Patentowym RP; pierwszeństwo oznacza się wtedy według daty wystawienia wynalazku na wystawie;
- drugi - dotyczy zgłaszających zagranicznych, którzy mogą powołać się na datę pierwszego prawidłowego zgłoszenia wynalazku (wzoru użytkowego) w kraju konwencyjnym, w którym mają miejsce zamieszkania, sie-

dzibę albo prowadzą rzeczywiste i poważne przedsiębiorstwo, jeżeli zgłoszą ten wynalazek w Urzędzie Patentowym RP w ciągu 12 miesięcy od daty tego pierwszego zgłoszenia.

Zdolność patentowa jest to zespół cech jakie musi posiadać rozwiązanie, żeby mogła być na nie udzielona ochrona prawna. Jest ona określana przepisami wewnętrznymi każdego kraju tak, że rozwiązanie nadające się do opatentowania w jednym kraju może nie mieć zdolności patentowej w innym kraju. W Polsce rozwiązanie może być opatentowane jako wynalazek lub ochronione jako wzór użytkowy, jeżeli spełnia przesłanki zawarte w podanych wyżej definicjach. Jednak samo wypełnianie przesłanek definicyjnych, zawartych w art. 10 i 77 ustawy o wynalazczości jest niewystarczające dla oceny zdolności patentowej rozwiązania. Zgodnie bowiem z art. 12 i 82 ustawy o wynalazczości nie udziela się patentów i praw ochronnych na:

- nowe odmiany roślin i ras zwierząt oraz biologiczne sposoby hodowli roślin lub zwierząt,
- sposoby leczenia chorób w dziedzinie medycyny i weterynarii oraz ochrony roślin,
- wynalazki, których stosowanie byłoby sprzeczne z obowiązującym prawem lub porządkiem publicznym,
- programy dla maszyn cyfrowych,
- produkty przemian jądrowych,
- naukowe zasady i odkrycia.

Tak więc, jeżeli nawet rozwiązanie wypełnia przesłanki definicji ustawowej, nie ma zdolności patentowej, gdy należy do wymienionych wyżej kategorii.

Czystość patentowa jest to zespół cech, jakimi charakteryzować się musi rozwiązanie, by mogło być bezpiecznie wprowadzane do obrotu gospodarczego, bez obawy o naruszenia praw osób trzecich i to nie tylko praw w postaci patentów lub praw ochronnych, ale także praw wyłącznych z rejestracji wzoru zdobniczego lub modelu przemysłowego albo znaku towarowego, a także dopuszczenia się zachowań naruszających zasady uczciwej konkurencji.

Zwrócić należy uwagę, że podczas, gdy pojęcie zdolności patentowej odnosi się do konkretnego rozwiązania zagadnienia technicznego to pojęcie czystości patentowej odnosić należy do całego wyrobu lub technologii, które

mogą obok rozwiązań mających zdolność patentową zawierać i takie, które tej zdolności nie posiadają.

Stan prawno - patentowy określa sytuację prawną wynalazku lub wzoru użytkowego w szczególności informuje, czy wynalazek /wzór użytkowy/ nie wchodzi w całości lub w części w zakres praw wyłącznych udzielonych na rzecz innych osób fizycznych lub prawnych, czy nadaje się do opatentowania albo do ochrony prawem ochronnym.

Układ scalony - wg art. 4 ustawy o topografii układów scalonych - jest to jedno - lub wielowarstwowy wytwór przestrzenny, utworzony z elementów z materiału półprzewodnikowego tworzącego ciągłą warstwę, ich wzajemnych połączeń przewodzących i obszarów izolujących, niepodzielnie ze sobą sprzężonych, w celu spełnienia funkcji elektronicznych.

Przez **topografię układu scalonego** - wg art. 4 ust. 2 ustawy rozumie się rozwiązanie polegające na przestrzennym, wyrażonym w dowolny sposób rozplanowaniu elementów, z których co najmniej jeden jest elementem aktywnym oraz wszystkich lub części połączeń układu scalonego. Rejestracji podlega topografia układu scalonego, jeżeli jest oryginalna tzn. jest wynikiem własnej pracy intelektualnej twórcy i nie jest powszechnie znana w chwili zgłoszenia jej w Urzędzie Patentowym.

Prawo z rejestracji topografii układu scalonego wynikające z dokumentu potwierdzenia rejestracji jest to prawo do wyłącznej reprodukcji chronionej topografii oraz jej wykorzystywania w celach handlowych lub importu do takich celów, kopii chronionej topografii albo produktu zawierającego taką kopię. Ochrona topografii ustaje najpóźniej po dziesięciu latach od końca roku kalendarzowego, w którym topografia lub układ zawierający taką topografię był pierwszy raz wprowadzony do obrotu, lub końca roku kalendarzowego, w którym dokonano jej zgłoszenia do rejestracji, jeżeli ten termin upływa wcześniej. Dla topografii układów scalonych nie sporządza się opisu, a jedynie składa materiał identyfikujący topografię do depozytu w Urzędzie Patentowym.

Wzór zdobniczy - wg §1 Rozp. RM w sprawie ochrony wzorów zdobniczych - jest to nowa postać przedmiotu przejawiająca się w kształcie, właściwościach powierzchni, układzie linii, rysunku lub barwie, nadającą przedmiotowi swoisty i oryginalny wygląd, przeznaczona do odtworzenia w produkcji przemysłowej lub rękodzielniczej i zmierzająca do celów estetycznych.

Wzór zdobniczy nie jest zatem rozwiązaniem technicznym, a ma zaspokajać potrzeby artystyczne. Ochronie podlega wzór zdobniczy, jeżeli jest nowy i nie jest sprzeczny z obowiązującym prawem lub porządkiem społecznym, przy czym nowość rozumiana jest analogicznie, jak dla wynalazków i wzorów użytkowych. Jednym zgłoszeniem wzoru zdobniczego można objąć do 10 przedmiotów powiązanych wspólnym elementem wyróżniającym je spośród innych wzorów np. wspólnym ornamentem albo wspólnym kształtem.

3. **Prawo z rejestracji wzoru zdobniczego** potwierdzone udzieleniem świadectwa ochronnego na wzór zdobniczy jest to prawo wyłącznego korzystania z wzoru zdobniczego w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Państwa. Prawo to trwa pięć lat od daty zgłoszenia wzoru zdobniczego w Urzędzie Patentowym i może być przedłużone na wniosek uprawnionego na dalsze pięć lat.

Opis wzoru zdobniczego zawiera *opis wzoru zdobniczego, zastrzeżenia ochronne i materiał ilustracyjny*. Opisów wzorów zdobniczych nie publikuje się. Można się z nimi zapoznawać jedynie w czytelni Urzędu Patentowego.

4. **Znak towarowy** - wg art. 4 ustawy o znakach towarowych - jest to znak w postaci wyrazu, rysunku, ornamentu, kompozycji kolorystycznej, formy plastycznej, melodii lub sygnału dźwiękowego bądź zestawienia tych elementów pozwalający odróżnić towary lub usługi określonego przedsiębiorstwa od towarów tego samego rodzaju wytwarzanego, wprowadzanego do obrotu lub tego samego rodzaju usług świadczonych przez inne przedsiębiorstwo.

Ochronę znaku towarowego uzyskuje się przez jego rejestrację, przy czym rejestracja znaku towarowego może być dokonana tylko na rzecz przedsiębiorstwa i tylko dla towarów będących przedmiotem działalności tego przedsiębiorstwa.

5. **Prawo z rejestracji znaku towarowego** jest to prawo używania tego znaku w obrocie gospodarczym przez przedsiębiorstwo, na którego rzecz znak został zarejestrowany na całym terytorium państwa dla towarów objętych rejestracją, w szczególności przez:

- umieszczanie tego znaku na towarach objętych rejestracją lub na ich opakowaniach,
- wprowadzaniu tak oznaczonych towarów do obrotu,
- umieszczaniu go na dokumentach związanych z wprowadzaniem tych towarów do obrotu,

- postępowaniu się tym znakiem w polskich środkach masowego przekazu w celu reklamy.

Prawo z rejestracji znaku towarowego trwa dziesięć lat od daty prawidłowego zgłoszenia znaku towarowego w Urzędzie Patentowym i może być przedłużane o kolejne okresy dziesięcioletnie.

Nieuczciwa konkurencja - wg art. 3 ustawy o nieuczciwej konkurencji - jest to działanie sprzeczne z prawem lub dobrymi obyczajami zagrażające interesowi lub naruszające interes innego przedsiębiorcy lub klienta. Czynami nieuczciwej konkurencji są w szczególności :

- wprowadzające w błąd oznaczenie przedsiębiorstwa,
- fałszywe lub oszukańcze oznaczenie pochodzenia geograficznego towarów lub usług,
- oznaczanie towarów i usług w sposób wprowadzający odbiorcę w błąd co do jego pochodzenia,
- naruszenie tajemnicy przedsiębiorstwa,
- nakłanianie do rozwiązania lub niewykonania umowy,
- naśladownictwo produktów,
- pomawianie lub nieuczciwe zachwalanie,
- utrudnianie dostępu do rynku,
- zakazana lub nieuczciwa reklama.

Praktyki monopolistyczne - wg art. 4 i 5 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym - są to praktyki polegające na:

- narzucaniu uciążliwych warunków umów, przynoszących podmiotowi gospodarczemu naruszającemu te warunki nieuzasadnione korzyści;
- uzależnianiu zawarcia umowy od przyjęcia lub spełnienia przez drugą stronę innego świadczenia, nie związanego z przedmiotem umowy, którego nie przyjęłaby lub nie spełniłaby mając zapewnioną możliwość wyboru;
- nabywaniu udziałów lub akcji spółek bądź majątku podmiotów gospodarczych, jeżeli skutkiem takiego nabycia mogłoby być istotne osłabienie konkurencji;
- łączeniu przez tę samą osobę funkcji dyrektora, członka zarządu, rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej w konkurujących ze sobą podmiotach

gospodarczych, jeżeli łączny udział tych podmiotów w rynku przekracza 10 %.

Praktykami monopolistycznymi są także porozumienia polegające na:

- ustalaniu, bezpośrednio lub pośrednio, cen oraz zasad ich kształtowania między konkurentami w stosunkach z osobami trzecimi;
- podziale rynku według kryteriów terytorialnych, asortymentowych lub podmiotowych;
- ustaleniu lub ograniczeniu wielkości produkcji, sprzedaży lub skupu towarów;
- ograniczeniu dostępu do rynku lub eliminowaniu z rynku podmiotów gospodarczych nie objętych porozumieniem;
- ustaleniu przez konkurentów lub ich związki warunków umów zawieranych z osobami trzecimi.

Za praktyki monopolistyczne uznaje się także nadużywanie pozycji dominującej na rynku, a w szczególności:

przeciwdziałanie ukształtowaniu się warunków niezbędnych do powstania bądź rozwoju konkurencji;

podział rynku według kryteriów terytorialnych, asortymentowych lub podmiotowych;

sprzedaż towarów w sposób powodujący uprzywilejowanie niektórych podmiotów gospodarczych lub innych podmiotów;

- odmowę sprzedaży lub skupu towarów, dyskryminującą niektóre podmioty gospodarcze przy braku alternatywnych źródeł zaopatrzenia lub zbytu;

- nieuczciwe oddziaływanie na kształtowanie cen, w tym cen odsprzedaży, oraz sprzedaż poniżej kosztów w celu eliminacji konkurentów.

Informacja patentowa jest częścią informacji naukowo-technicznej, zawartej w literaturze patentowej, na którą składają się: opisy patentowe wynalazków, opisy ochronne wzorów użytkowych lub wzorów zdobniczych, skróty opisów patentowych i ochronnych, oficjalne wykazy zgłoszonych do ochrony prawnej oraz chronionych przedmiotów własności intelektualnej.

Przez **badania patentowe** na użytek niniejszej publikacji będziemy rozumieć poszukiwania prowadzone w literaturze patentowej, analizowanie zawartych tam informacji i formułowanie wniosków przydatnych dla podejmowania decyzji, które w odniesieniu do prac naukowo - badawczych oznaczają wybór kierunków poszukiwań naukowych, osiągnięcie rezultatów na

76747/S

poziomie techniki światowej pozwalającym na ochronę prawną tych rezultatów jak również świadomość czystości patentowej wyników prac, warunkującej możliwość ich komercyjnego wykorzystania.

Urząd Patentowy RP jest to centralny organ administracji państwowej w sprawach własności przemysłowej, który m.in. przyjmuje i bada zgłoszenia dot. przedmiotów własności przemysłowej, dokonywane w celu uzyskania ochrony, orzeka w sprawach przyznawania praw wyłącznego korzystania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z przedmiotów własności przemysłowej, rozstrzyga spory w sprawach własności przemysłowej w zakresie określonym przepisami szczegółowymi, prowadzi centralny zbiór opisów patentowych polskich i zagranicznych. Siedziba Urzędu Patentowego RP mieści się w Warszawie przy Al. Niepodległości 188.

Patent europejski - powołany został do życia Konwencja o patencie europejskim (The European Patent Convention), podpisaną w Monachium 5 października 1973 r. zwaną potocznie Konwencją Monachijską. Należy do niej 14 państw, a mianowicie: Austria, Belgia, Dania, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Lichtenstein, Luksemburg, Niemcy, Szwajcaria, Szwecja, Wielka Brytania i Włochy.

Konwencja stwarza możliwość uzyskania na podstawie jednego zgłoszenia do Europejskiego Urzędu Patentowego ochrony wynalazku w każdym ze wskazanych przez zgłaszającego krajów spośród państw będących członkami Konwencji, przy czym zgłaszający nie musi pochodzić z kraju przynależnego do Konwencji.

Patent europejski, udzielony przez Europejski Urząd Patentowy, ma moc obowiązującą na terenie państw wskazanych przez zgłaszającego, ale skutki jego udzielenia, a więc: treść i zakres prawa z patentu, sposób jego wykorzystania, ochrona przed naruszeniem i tryb rozpatrywania spraw o naruszenie na terytorium poszczególnych państw są zależne od ich przepisów wewnętrznych.

Konwencja ujednocza jednak niektóre skutki udzielenia, w tym czas trwania patentu europejskiego ustalony na lat 20 od dnia zgłoszenia, przyjmuje jednolite podstawy unieważnienia patentu, a także skutki uchylecia patentu w wyniku wniesienia sprzeciwu, które jest skuteczne na terytorium wszystkich państw wyznaczonych. Polska nie jest dotychczas członkiem tej Konwencji, ale zgodnie z tym co powiedziano wyżej polskie osoby prawne i fizyczne mogą składać podania o udzielenie patentu europejskiego.

Zgłoszenie patentowe w trybie PCT - jest to zgłoszenie dokonane w oparciu o postanowienia Układu o Współpracy Patentowej (Patent Cooperation Treaty) podpisanego w Waszyngtonie 19 lipca 1970 r., następnie kilkakrotnie modyfikowanego. Należy do niego 45 państw przy czym Polska od grudnia 1990 r. Zgłoszenie patentowe w trybie PCT ułatwia uzyskanie ochrony na wynalazek jednocześnie w wielu krajach.

Zgłaszający korzystający z procedury PCT składa w „urzędzie przyjmującym”, którym jest z reguły krajowy urząd patentowy jego miejsca obywatelstwa, zamieszkania lub siedziby, jedno „zgłoszenie międzynarodowe”, które jest skuteczne na terytorium wszystkich państwa stron Układu wskazanych w podaniu przez zgłaszającego. Data dokonania zgłoszenia międzynarodowego jest traktowana, jak data zgłoszenia w każdym z państw wskazanych w podaniu.

Zgłaszany wynalazek jest przekazywany do międzynarodowego organu poszukiwań patentowych, który sporządza sprawozdanie zawierające wszystkie dokumenty mające związek ze zgłaszanym wynalazkiem. Sprawozdanie to, ewentualnie także sprawozdanie z międzynarodowego badania wstępnego, jeżeli zgłaszający o jego przeprowadzenie wystąpi, jest przekazywane do urzędów patentowych krajów wskazanych w podaniu, które w oparciu o własne ustawodawstwo oceniają wyniki poszukiwań zawarte w sprawozdaniach i podejmują decyzję o udzieleniu lub odmowie udzielenia ochrony.

Decyzje o udzieleniu ochrony lub o odmowie jej udzielenia i tryb zaskarżenia tej ostatniej pozostają poza procedurą PCT.

Rozdział 2

ROLA INFORMACJI PATENTOWEJ I JEJ ŹRÓDŁA

Jak wynika z podanej w rozdziale 1 definicji, informacja patentowa jest częścią informacji naukowo - technicznej. Jej podstawową zaletą jest szybkość przenoszenia informacji do odbiorcy. Wynika to stąd, że zgłaszane do ochrony prawnej rozwiązania muszą być nowe w skali światowej, wobec czego nie mogą być przed ich zgłoszeniem w urzędzie patentowym publikowane w jakiegokolwiek bądź formie. Natomiast urzędy patentowe większości krajów, w stosunkowo krótkim czasie, podają zgłoszone rozwiązania do wiadomości publicznej bądź to w drodze ogłoszenia o zgłoszeniu w dziennikach urzędowych (w Polsce jest to Biuletyn Urzędu Patentowego), bądź to w postaci opisów wyłożeńowych (np. w Niemczech drukowane są patenty wyłożeńowe tzw. Offenlegungsschrift). Tak więc, przeglądając te publikacje, można stosunkowo szybko zapoznać się najnowszymi rozwiązaniami technicznymi.

Inną ważną zaletą informacji patentowej jest to, że stanowi ona niejako informację źródłową, „z pierwszej ręki”, ponieważ zgłaszający wynalazek musi opisać go w takim stopniu, by tzw. „przeciętny fachowiec” mógł zrozumieć jego istotę. Obok charakteru technicznego informacja patentowa ma także znaczenie jako informacja prawna i handlowa.

Jeżeli w trakcie wykonywania pracy naukowo-badawczej nie zostanie uwzględniona ważka informacja, zawarta np. w artykule naukowym, czy podręczniku, to praca ta będzie co najwyżej zubożona intelektualnie, a w najgorszym razie stanowić będzie plagiat. Jeżeli w tym samym przypadku nie zostanie uwzględniona informacja patentowa, to, poza zubożeniem intelektualnym pracy, może ona naruszyć cudze prawa wyłączne i w konsekwencji doprowadzić do niemitych dla autora represji ze strony poszkodowanego.

Rola informacji patentowej jako informacji handlowej polega na tym, że pozwala ona na analizowanie kierunków rozwojowych firm konkurencyjnych oraz kierunków rozwojowych konkretnych branż co pozwala, zwłaszcza małym firmom, podejmować decyzje w sprawie opłacalności inwestowania w rozwój we własnym zakresie albo w drodze nabywania licencji.

W krajach wysokoprzemysłowych powszechnie wykorzystuje się informację patentową celem :

- zorientowania się w trendach rozwojowych interesujących dziedzin techniki,
- uniknięcia niepotrzebnych wydatków i czasu na dublowanie prac wykonanych już wcześniej w innych ośrodkach,
- opracowania własnych rozwiązań na możliwie najnowocześniejszym poziomie,
- nie dopuszczenia do kolizji prawnej z ochroną udzieloną na rzecz osób trzecich.

Źródła informacji patentowej, ze względu na jej rolę w badaniach patentowych, podzielić można na trzy grupy:

- literatura ogólnotechniczna,
- literatura patentowa,
- inne źródła informacji.

Literatura ogólnotechniczna, taka jak podręczniki techniczne, artykuły, notatki i wzmianki w czasopismach, normy, prospekty i katalogi różnych firm mogą mieć dla badacza wartość bezpośrednią, jeżeli opisują szczegółowo konkretne rozwiązania techniczne lub pośrednią, jeżeli zawierają tylko informację ogólnikową. Taką informację zawierają także najczęściej karty dokumentacyjne, przeglądy wydawnictw, bibliografie lub sprawozdania z wyjazdów zagranicznych, które odsyłają jedynie do właściwego źródła. Literatura ogólnotechniczna może być przydatna w prowadzeniu badań stanu techniki, ustalaniu zdolności patentowej rozwiązania ewentualnie dla stwierdzenia naruszeń własnych patentów przez osoby trzecie natomiast w zasadzie jest nieprzydatna w badaniach czystości patentowej.

Literatura patentowa stanowi podstawowy materiał w badaniach patentowych wszystkich rodzajów. Na literaturę tę składają się: opisy patentowe wynalazków, opisy ochronne wzorów użytkowych, skróty opisów patentowych i ochronnych, oficjalne wykazy prawnie chronionych i zgłoszonych do ochrony wynalazków i wzorów użytkowych.

Opis patentowy ma ściśle określoną formę i ujednolicony układ treści. Wyróżnia się w nim:

- część bibliograficzną,
- opis wynalazku,

- rysunki i schematy bądź wzory strukturalne,
- zastrzeżenia patentowe,
- skrót opisu.

Po udzieleniu patentu na wynalazek opis patentowy jest wydawany drukiem i kolportowany do bibliotek i czytelni patentowych oraz udostępniany do sprzedaży w Urzędzie Patentowym RP.

Część bibliograficzna zawiera między innymi: numer patentu, numer i datę zgłoszenia, symbol klasyfikacji patentowej, imię i nazwisko twórcy, nazwę lub nazwisko zgłaszającego oraz jego siedzibę lub miejsce zamieszkania.

Warto wiedzieć, że celem ujednoczenia dokumentacji patentowej Światowa Organizacja Własności Intelektualnej wydała powszechnie obowiązujące normy kodów informacyjnych zamieszczanych w części bibliograficznej opisu patentowego, a mianowicie:

- dwuliterowe kody nazw krajów służących do oznaczenia nazwy kraju publikującego opis patentowy, nazwy kraju pierwszeństwa konwencyjnego, nazwy kraju pochodzenia lub siedziby zgłaszającego oraz nazwy kraju pochodzenia twórcy,
- dwucyfrowe kody informacyjne,
- normy kodów dla oznaczania dokumentów patentowych na różnych etapach postępowania.

Kody te zamieszczone są w rozdziale 7 niniejszego opracowania.

Opis wynalazku winien przedstawiać wynalazek na tyle jasno i wyczerpująco, by znawca zagadnienia mógł go zastosować. Na opis wynalazku składają się:

- **tytuł wynalazku**, który określa tylko kategorię wynalazku i jest na pewno niewystarczający przy wstępnej ocenie przydatności opisu jako źródła informacji;
- **określenie dziedziny techniki**, do której należy wynalazek; precyzuje ją pierwsze zdanie opisu, które poza tytułem zawiera krótką informację w jakiej dziedzinie techniki wynalazek może być wykorzystany, stąd też to pierwsze zdanie decyduje wstępnie o przydatności opisu dla prowadzonych poszukiwań;
- **opis stanu techniki** przedstawia wcześniejsze rozwiązania techniczne najbardziej zbliżone do tego które jest przedmiotem wynalazku, co stanowi

dotatkowe źródło informacji; podawane często przez zgłaszającego dane bibliograficzne opisywanych rozwiązań zwiększają atrakcyjność informacyjną tej części opisu;

- **istota wynalazku i jego skutki techniczne** pozwalające zapoznać się w sposób ogólny z wynalazkiem;
- **przykłady realizacji wynalazku**, z którymi zapoznać należy się szczegółowo zawsze wtedy, gdy istota wynalazku wskazuje na jego przydatność dla prowadzonego badania.

B Zastrzeżenia patentowe są najważniejszą częścią opisu patentowego. Muszą być sformułowane jednym zdaniem i uważane są za definicję techniczną wynalazku. Wyznaczają one zakres praw wyłącznych udzielonych uprawnionemu z patentu i są jedyną podstawą rozstrzygnięcia sporów dotyczących tych praw, a zwłaszcza ich naruszania.

Zastrzeżenia patentowe dzielą się na:

- zastrzeżenia niezależne - definiujące wynalazek przez podanie jego najistotniejszych cech technicznych,
- zastrzeżenia zależne - rozwijające lub uściślające jego poszczególne cechy techniczne.

Zastrzeżenie niezależne składa się z części *nieznamiennej* podającej zespół znanych cech technicznych jakie posiada wynalazek i z części *znamiennej*, poprzedzonej wyrazami „znamienny tym, że” podającej te cechy techniczne wynalazku, które go wyróżniają spośród innych rozwiązań technicznych.

Zastrzeżenie zależne w części *nieznamiennej* przywołuje skrócony tytuł wynalazku lub części tytułu oraz powołanie się na zastrzeżenia, od których jest ono zależne, a w części *znamiennej* podaje szczegółowe cechy techniczne, konkretyzujące ogólniejsze określenia techniczne użyte w zastrzeżeniu, na które się powołuje.

Przy interpretacji zastrzeżeń patentowych, zwłaszcza dokonywaniu wykładni zakresu ochrony, pomocne być może następujące rozumowanie: wyznaczenie zbioru w logice matematycznej jest możliwe min. przez określenie cech elementów tego zbioru. Warunkiem koniecznym i dostatecznym przynależności jakiegoś elementu do zbioru jest to, by element ten posiadał cechy określające ten zbiór. Oczywiście, poza tymi cechami, element może posiadać dodatkowo inne cechy. Zatem, jeżeli cechy podane w zastrzeżeniu patentowym traktować jako cechy określające zbiór, a anali-

zowane rozwiązanie może być elementem tego zbioru, to niewątpliwie wchodzi ono w zakres praw wyłącznych wynikających z patentu. Jeżeli zaś uznamy, że analizowane rozwiązanie nie może być elementem zbioru można przyjąć, że prawa wyłączne wynikające z patentu nie zostały naruszone. Oczywiście powyższy wywód jest ogromnie uproszczoną metodą interpretacji zastrzeżeń patentowych, a ostrożność nakazuje, by interpretacji tej dokonywać zawsze przy współudziale rzeczownika patentowego.

Opis ochronny wzoru użytkowego jest w swej budowie taki sam jak opis wynalazku z tym, że zamiast przykładów wykonania zawiera szczegółowy opis przedmiotu stanowiącego wzór użytkowy, sporządzony na podstawie rysunku. Niedogodnością opisów ochronnych jako źródła informacji jest to, że nie są one wydawane drukiem. Można jednak zapoznać się z treścią opisu w czytelnym Urzędzie Patentowym, lub zamówić w Urzędzie kserokopię opisu ochronnego podając numer prawa ochronnego bądź numer zgłoszenia wzoru użytkowego.

Skrót opisu patentowego i skrót opisu ochronnego zawierają z reguły streszczenie najważniejszych informacji zawartych w opisie, zastrzeżeniach i rysunkach. Streszczenie to podaje dziedzinę techniki, do której należy wynalazek lub wzór użytkowy, przedstawia zagadnienie, które on rozwiązuje i istotę tego rozwiązania oraz jego główne zastosowanie. Zapoznanie się z treścią skrótu często pozwala od razu zdecydować, czy opisane w nim rozwiązanie jest interesujące dla zakresu przedmiotowego poszukiwań.

Skróty opisów, tak wynalazków jak i wzorów użytkowych, są przez Urząd Patentowy publikowane w ogólnie dostępnym czasopiśmie: „Biuletyn Urzędu Patentowego RP” jeszcze przed udzieleniem praw wyłącznych, w zasadzie po upływie 18 miesięcy od daty ich zgłoszenia lub od daty pierwszeństwa do uzyskania patentu /prawa ochronnego/ w zależności o tego, który z tych terminów upływa wcześniej. Właśnie te opublikowane skróty stanowią głównie o tym, że informacja patentowa dociera tak szybko do recypientów. Ważne jest, że każdy zainteresowany informacją zawartą w skrócie opisu może zamówić w Ośrodku Informacji Patentowej Urzędu Patentowego kserokopię pełnego opisu wynalazku lub wzoru użytkowego, które zostały opublikowane w „Biuletynie”.

Oficjalne wykazy wynalazków i wzorów użytkowych, na które udzielono praw wyłącznych - wydawane są przez większość urzędów patentowych.

W Polsce Urząd Patentowy RP wykazy takie zamieszcza na bieżąco w miesięczniku „Wiadomości Urzędu Patentowego” podając dane części

bibliograficznej opisu patentowego wynalazków i wzorów użytkowych, a ponadto wydaje „Roczne wykazy opatentowanych wynalazków” oraz „Roczne wykazy wzorów użytkowych, na które udzielono praw ochronnych”. Wykazy roczne składają się z dwóch tomów, a każdy z nich z dwóch części:

- **tom 1 część 1** zawiera wykaz sporządzony według kolejnych numerów patentów, /praw ochronnych/,
- **tom 1 część 2** - wykaz patentów /praw ochronnych/ wg symboli MKP (gwiazdka przy numerze oznacza, że jest to drugi lub następny symbol klasyfikacyjny),
- **tom 2 część 1** zawiera wykaz patentów /praw ochronnych/ ułożony w porządku alfabetycznym według uprawnionych z patentów /praw ochronnych/,
- **tom 2 część 2** - wykaz patentów /praw ochronnych/ sporządzony alfabetycznie według nazwisk twórców patentów /praw ochronnych/.

Inne źródła informacji to obserwacje zebrane podczas targów, wystaw, wyjazdów zagranicznych, artykuły w prasie codziennej i periodycznej. Ich rola w badaniach patentowych jest na pewno znacznie mniejsza niż dwóch pierwszych grup. Nie należy jednak ich lekceważyć, gdyż w określonych sytuacjach mogą stanowić ważny sygnał dla podjęcia badań, zwłaszcza kierunków rozwojowych zarówno całych dziedzin techniki jak i konkretnych rozwiązań, a także na przykład dla stwierdzenia naruszeń patentowych własnych i cudzych patentów.

Szczególną kategorię źródeł informacji patentowej stanowią **bazy danych**. Samych baz danych patentowych jest już na rynku światowym około setki, nie licząc kilku tysięcy baz danych technicznych i naukowych. W zakresie informacji patentowej najbardziej znane bazy to:

WORLD PATENT INDEX (WPI (L)); tworzona jest przez Derwent Publications LTD i zawiera abstracty patentów z 32 poważnych wydawnictw patentowych dotyczących badań i odkryć. Obejmuje obecnie około 9 milionów dokumentów i jest co tydzień uaktualniana. Dystrybutorami bazy są: Dialog, Questel, Orbit. W Polsce, w oparciu o wybrane elementy tej bazy, Instytut Ekonomiki Przemysłu Chemicznego - Oddział w Gliwicach prowadzi bazę INPACHEM-DERWENT zawierającą serwis chemiczny i serwis pozachemiczny.

Serwis chemiczny obejmuje:

A - polimery i tworzywa sztuczne (PLASDOC - od r. 1966);

- B - przemysł farmaceutyczny (FARMADOC);
- C - chemię dla rolnictwa i weterynarii (AGDOC - od r. 1966);
- D - żywność i detergenty (od r. 1970);
- E - niepolimeryczne związki chemiczne (CHEMDOC - od r. 1970)
- F - materiały włókiennicze, papier i celulozę (od r. 1970);
- G - materiały drukarskie, fotograficzne, powłokotwórcze (od r. 1970);
- H - ropę naftową (od r. 1970);
- I - inżynierię chemiczną (od r. 1970);
- K - nukleonikę, materiały wybuchowe i ochronę (od r. 1970);
- L - szkło, materiały ogniotrwałe, cement, chemię w elektrotechnice i elektronice(od r. 1970);
- M - metalurgię (od r. 1970);
- N - katalizatory (od r. 1980).

Serwis pozachemiczny funkcjonuje od roku 1974 i jest podzielony na sekcje:

Dział Ogólny (sygnowany literą P);

Dział Mechaniczny (Q);

Dział Elektryczny (S - X).

JAPIO - abstracty japońskie - baza danych z Japońskiej Organizacji Informacji Patentowej zawiera blisko 2 miliony anglojęzycznych abstractów japońskich zgłoszeń patentowych przed badaniem. Dystrybutorzy: Orbit, Questel.

INPADOC - baza danych znajdująca się w wiedeńskim oddziale Europejskiego Urzędu Patentowego zawiera dane bibliograficzne z 57 wydawnictw patentowych różnych krajów i 3 organizacji międzynarodowych. INPADOC jest to Międzynarodowe Centrum Dokumentacji Patentowej, które od 1991 r. przyjęło nazwę EPIDOS, gdyż stało się agendą Europejskiej Organizacji Patentowej. Dystrybutorzy: Sin, Epidos, Dialog.

EDOC - dokumentacja patentowa Europejskiego Urzędu Patentowego. Dystrybutor: Questel.

PATDPA - baza danych zawierająca pełne teksty zgłoszeń i opisów patentowych oraz wzorów użytkowych publikowanych przez Niemiecki Urząd Patentowy. Zawiera dane bibliograficzne i abstracty wynalazków. Dysponent: STN.

POLPAT - najbardziej znana i najpowszechniej używana w Polsce baza opracowana i prowadzona przez Instytut Ekonomiki Przemysłu Chemicznego Oddział w Gliwicach. Zawiera ona: skróty bibliograficzne polskich opisów patentowych od roku 1975 i opisów wzorów użytkowych od roku 1980, a także dane bibliograficzne opisów zgłoszeniowych wynalazków i wzorów użytkowych sporządzane na podstawie Biuletynu Urzędu Patentowego. Poszukiwania w bazie prowadzić można według symboli klasyfikacyjnych MKP, według nazw zgłaszających lub nazwisk wynalazców, a także wg haseł. Na dzień 31.08.1994 r. baza ta była dostępna w 9 szkołach wyższych - patrz rozdział 6 - Zbiory literatury patentowej w szkołach wyższych.

W Centrum Informatycznym Uniwersytetu Warszawskiego zlokalizowane są dwie bazy komputerowe Urzędu Patentowego RP dostępne w systemie on - line:

- **INFPAT** - zawiera dane bibliograficzne o dokumentach patentowych 15 krajów od 1985 r.;
- **INFPOL** - obejmuje dane bibliograficzne polskich zgłoszeń patentowych oraz udzielonych patentów i praw ochronnych od roku 1973.

Obydwie bazy są dostępne dla użytkowników sieci EARN lub INTERNET dysponujących sprzętem i oprogramowaniem pozwalającym na korzystanie z zasobów maszyny IBM 3090.

Dostęp do baz uzyskać można z terminali lokalnych na terenie Centrum Informatycznego, z terminali zdalnych podłączonych do kontrolera zdalnego albo z komputera osobistego przez modem przy użyciu telefonicznych linii komutowanych. Wyszukiwanie informacji w bazach prowadzić można według:

- klasyfikacji,
- daty pierwszeństwa,
- kodu rodzaju dokumentu z danego kraju,
- daty publikacji,
- nazwy właściciela.

Wyniki wyszukiwań można otrzymać na wydrukach papierowych, na taśmach magnetycznych lub na dyskietkach.

Bazy danych na dyskach optycznych CD-ROM opracowane w Europejskim Urzędzie Patentowym, Światowej Organizacji Własności Intelektualnej i Stanach Zjednoczonych są coraz powszechniej używane przy wyszukiwaniu literatury patentowej. Zawierają one informacje o patentach europejskich, o zgłoszeniach w trybie PCT, o patentach udzielanych w poszczególnych państwach. Poszukiwania w tych bazach prowadzić można:

- wg symboli MKP,
- wg słów kluczowych w j. angielskim,
- wg nazw zgłaszających,
- wg nazwisk wynalazców,
- wg daty lub numeru zgłoszenia,
- wg daty lub numeru publikacji,
- wg daty lub numeru pierwszeństwa.

Niektóre z tych baz są dostępne w bibliotekach lub ośrodkach patentowych Uczelni - patrz rozdz. 6, wszystkie - w Urzędzie Patentowym RP - patrz rozdz. 5.

Rozdział 3

RODZAJE BADAŃ PATENTOWYCH ICH ZAKRES I METODYKA

W literaturze fachowej badania patentowe klasyfikuje się według najróżniejszych kluczy i dzieli na rozmaite kategorie. Dla osób zajmujących się pracami naukowymi, na etapie poszukiwań literaturowych najistotniejsze znaczenie mają:

- badania dla ustalenia stanu techniki w dziedzinie będącej przedmiotem pracy naukowej,
- badania stanu prawnego - patentowego wyniku pracy badawczej w szczególności jego zdolności patentowej, przesądzającej o możliwości uzyskania ochrony prawnej dla wyniku pracy badawczej oraz czystości patentowej, warunkującej gospodarcze wykorzystanie wyniku pracy.

Przydatne mogą być także badania dla ustalenia kierunków rozwojowych określonej dziedziny techniki, choć te ostatnie, jako szczególnie trudne w realizacji, są raczej prowadzone w jednostkach badawczych stanowiących zaplecze przemysłowe, rzadko zaś w szkołach wyższych.

Każde badanie patentowe, niezależnie od jego charakteru, składa się z trzech etapów:

W pierwszym etapie należy:

- określić cel badania,
- sprecyzować jego zakres przedmiotowy,
- wybrać metodę poszukiwań,
- sklasyfikować przedmiot badań, jeżeli wybrano metodę przedmiotową,
- ustalić firmy wiodące i czołowych wynalazców jeżeli poszukiwania mają być prowadzone metodą podmiotową,
- ustalić zakres czasowy i terytorialny badań.

Drugim etapem badań jest wyszukiwanie właściwych materiałów w literaturze patentowej poprzez przeglądanie wykazów, zbiorów lub baz danych, omówionych szczegółowo w rozdziale poświęconym informacji patentowej.

W trzecim etapie prowadzi się analizę wyszukanych i zakwalifikowanych do badania dokumentów źródłowych oraz formułuje wnioski odpowiednie do określonego celu badania. Tym niezwykle ważnym etapem badań patentowych autorzy postanowili się bliżej nie zajmować ze względu na sygnałny charakter opracowania. Omawianie w sposób pobieżny problematyki metod analizowania dokumentów literaturowych i konstruowania wniosków z badań mogłoby czytelnikowi przynieść więcej szkody niż pożytku, a ten etap badań patentowych i tak zawsze musi być prowadzony przy udziale rzeczownika patentowego.

Cel badania i jego zakres przedmiotowy wynikają z charakteru pracy naukowo - badawczej. Przedmiotem badań patentowych mogą być tylko rozwiązania o charakterze technicznym takie jak:

- nowe opracowania konstrukcyjne i technologiczne,
- modernizacje techniczne znanych w swej istocie konstrukcji i technologii,
- nowe związki chemiczne, mieszaniny, tworzywa, mikroorganizmy,
- metody badawcze i kontrolne,
- topografie układów scalonych.

Oznacza to, że **badania patentowe prowadzi się tylko dla prac naukowo - badawczych, w wyniku których powstają rozwiązania o charakterze technicznym.**

Jednak wyniki takich prac mogą być analizowane w różnych aspektach, np.: pod kątem możliwości uzyskania na nie ochrony prawnej, możliwości ich wprowadzenia do obrotu gospodarczego, ich wartości technicznej w porównaniu z innymi istniejącymi rozwiązaniami technicznymi tego samego przeznaczenia itp.

Metoda poszukiwań zależna jest z kolei od celu badania i jego zakresu przedmiotowego.

Metoda przedmiotowa ma zastosowanie przede wszystkim przy prowadzeniu **badania stanu techniki i badań zdolności patentowej** rozwiązań.

Wymaga ona w pierwszym rzędzie uściślenia dziedziny techniki, w której będą prowadzone poszukiwania, przez sklasyfikowanie przedmiotu badań według klasyfikacji patentowej.

Ogólne zasady, na jakich opiera się klasyfikowanie, omówione są w rozdziale 4.

W praktyce, przystępując do klasyfikowania wybranego zagadnienia technicznego, należy ustalić dział, klasę i podklasę, do której należy to zagadnienie, lub do której jest najbardziej zbliżone tematycznie. Na końcu wyszukuje się grupę i te jej podgrupy, które są najbliższe interesującego poszukiwacza zagadnienia. Przy wyborze podgrup należy wybierać tę o największym zakresie tematycznym (mającą przed hasłem największą ilość kropek), ale obejmującą jeszcze zagadnienia, dla których prowadzone jest poszukiwanie. Jeżeli przy wybranej podgrupie znajduje się uwaga: „pierwszeństwo ma” to należy także przejrzeć dokumenty znajdujące się we wskazanej tą uwagą jednostce klasyfikacyjnej.

Pamiętać należy, że obok klasy podstawowej, do której przedmiot badań winien być zakwalifikowany, trzeba przeanalizować także klasy pokrewne, związane z klasą podstawową, a także klasy, w których mogą być zawarte rozwiązania cząstkowe przedmiotu badań.

Korzystnie jest po sklasyfikowaniu tematu wybrać z wytypowanej przegródki klasyfikacyjnej kilka opisów patentowych i sprawdzić czy ich treść jest zgodna z przedmiotem poszukiwań.

Metoda przedmiotowa jest niewątpliwie pracochłonna, a jej skuteczność zależy od stopnia precyzyjności zarówno samej klasyfikacji jak i sposobu klasyfikowania oraz od kompletności zbiorów. Jednak jedynie przy pomocy tej metody można w sposób maksymalnie dokładny wybrać dokumenty, które winny być przedmiotem analizy.

Metoda podmiotowa stosowana jest często w **badaniach stanu techniki** albo przy **ustalaniu kierunków rozwojowych**. Punktem wyjścia do poszukiwań literaturowych jest ustalenie nazw firm produkujących w interesującej badacza dziedzinie techniki albo nazwisk znanych w świecie specjalistów z tej dziedziny, mogących być twórcami patentowanych rozwiązań.

Poszukiwania merytoryczne prowadzi się w oparciu o wydawane drukiem przez większość urzędów patentowych imienne wykazy właścicieli patentów lub zgłaszających, a także wykazy zawierające nazwiska twórców, stanowiące integralną część publikowanych rocznych wykazów udzielonych patentów (także praw ochronnych w krajach, które ich udzielają). Po wyszukaniu numerów patentów udzielonych na rzecz wytypowanej firmy lub

twórcy pozostaje już tylko dotrzeć do tych dokumentów i zapoznać się z ich treścią.

Ta metoda poszukiwań jest wprawdzie stosunkowo szybka jednak nie można się nią posłużyć np. dla uzyskania pełnego rozeznania co do stanu ochrony prawnej w konkretnej dziedzinie techniki. Zdarza się bowiem często, że mimo istnienia na rynku patentów, patenty z ich dziedziny udzielane są także na rzecz mniej znanych firm lub osób. Metoda podmiotowa jest szczególnie przydatna przy prowadzeniu poszukiwań w krajach, w których patenty udzielane są na nazwisko wynalazcy jak np. w dawnej Czechosłowacji.

Metoda patentów analogów jest w literaturze wyodrębniana jako odrębna metoda poszukiwań. Patenty analogi są to patenty udzielone w różnych krajach na te same rozwiązania techniczne, najczęściej na rzecz tych samych zgłaszających, aczkolwiek nie jest to przesądzone, gdyż zdarzają się cesje praw. Treść patentów analogów bywa bardzo zbliżona. Ze względu na zróżnicowane wymagania ustawodawstw krajowych różnią się one wprawdzie czasem sformułowaniem istoty wynalazku, a zwłaszcza zakresu ochrony, jednakże, dla zdobycia informacji o rozwiązaniu jako takim, te różnice nie mają istotnego znaczenia.

Poszukiwania patentów analogów są natomiast bardzo przydatne przy korzystaniu z literatury patentowej w języku nieznanym lub słabo znanym badającemu. Ze znalezionej opisy np. japońskiego wypisuje się w oparciu o sporządzane w języku angielskim abstracty: nazwę zgłaszającego, nazwiska twórców, tytuł, datę i numer zgłoszenia, klasę patentową ewentualnie kraj pierwszego zgłoszenia, jeżeli nie jest nim Japonia. Następnie szuka się tego samego patentu albo w układzie podmiotowym, albo przedmiotowym w literaturze innych wiodących gospodarczo krajów, ewentualnie w literaturze patentowej kraju pierwszego zgłoszenia.

Niezależnie od omówionych wyżej ogólnych zasad prowadzenia badań patentowych warto poświęcić kilka zdań specyfice każdego z wymienionych na wstępie rodzaju badań patentowych.

BADANIA STANU TECHNIKI

W warunkach szkół wyższych najpowszechniej prowadzone winny być badania stanu techniki, jako podstawowy element poszukiwań literaturowych. Ponieważ mają one za zadanie ujawnienie w określonej dziedzinie techniki rozwiązań już istniejących, zarówno całościowych jak i fragmentarycznych,

od początku pozwalają prowadzić pracę w sposób najbardziej efektywny, eliminujący dublowanie prac wykonanych już wcześniej i osiąganie rezultatów już znanych.

Ten rodzaj badań winno się prowadzić zarówno metodą przedmiotową jak i podmiotową, gdyż dopiero tak wszechstronne poszukiwania literaturowe dadzą w miarę pełny obraz techniki w interesującej badacza dziedzinie.

Zgodnie z tym co napisano wyżej, przy poszukiwaniach przedmiotowych pracę należy rozpocząć od *sklasyfikowania* przedmiotu badań, ustalenia *wiodących firm i twórców* dla poszukiwań podmiotowych oraz ustalenia ich *zakresu terytorialnego i czasowego*.

Zasady klasyfikowania omówione są w rozdziale 4.

Przy *typowaniu firm i nazwisk* według których celowe jest prowadzenie poszukiwań, korzysta się z publikowanych przez Urzędy Patentowe wykazów rocznych udzielonych patentów według zgłaszających i nazwisk twórców. Ponieważ na ogół przodujące firmy patentują wynalazek we wszystkich rozwiniętych gospodarczo krajach, zatem w poszukiwaniach natkniemy się najpewniej często na patenty analogi chroniące to samo rozwiązanie w różnych krajach.

Przy ustalaniu *zakresu terytorialnego* badań, jak już wspomniano, należy brać pod uwagę kraje przodujące w dziedzinie, której badania dotyczą, jak również te, w których ze względu na obowiązujący system patentowania następuje najszybsze ujawnianie zgłoszonych i udzielonych patentów. W praktyce dla ustalenia stanu techniki zawsze przeglądać należy literaturę patentową Niemiec, Francji, Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych i Japonii (opisy patentowe tej ostatniej są dostępne w postaci skrótów w j. angielskim, które stanowić mogą wskazówkę dla szukania patentów analogów).

Jak uczy praktyka, niestety nie jest prowadzenie poszukiwań w literaturze patentowej byłego ZSRR, a to ze względu na ogrom rozwiązań technicznych chronionych świadectwami autorskimi (w ZSRR obok patentów udzielano świadectw autorskich na wynalazki, do których prawa wyłączne twórca przekazywał państwu - dotyczyło to praktycznie wszystkich wynalazków dokonywanych w przedsiębiorstwach państwowych i jednostkach naukowych).

Nie wolno pomijać nigdy patentów europejskich i zgłoszeń patentowych w trybie PCT.

Jeżeli zaś chodzi o zakres czasowy badań to w dziedzinach rozwijających się dynamicznie wystarczy wyznaczyć krótszy okres np. 5-6 lat, dla gałęzi techniki rozwijających się wolniej czas ten musi być dłuższy, ale generalnie najkorzystniej jest tymi badaniami objąć okres odpowiadający czasowi trwania patentów, przynajmniej w Polsce, gdyż umożliwi to od razu wstępną ocenę czystości patentowej późniejszego wyniku pracy.

Badanie zdolności patentowej prowadzi się dla konkretnego rozwiązania technicznego i ma ono odpowiedzieć na pytanie, czy celowym jest ubieganie się o ochronę prawną tego rozwiązania. Badania te zatem prowadzi się pod koniec pracy badawczej, zawsze przed oddaniem jej wyniku osobom trzecim. Trzeba pamiętać bowiem, że ujawnienie rozwiązania uniemożliwia jego zgłoszenie do ochrony prawnej, nawet jeżeli ujawnienia dokonał sam twórca wynalazku.

Punktem wyjścia w tych badaniach jest ustalenie kraju, w którym zamierzamy się ubiegać o ochronę prawną, a następnie zapoznanie się z przesłankami jakie musi to rozwiązanie spełniać według ustawodawstwa tego kraju. Ponieważ w większości krajów udzielających ochrony prawnej rozwiązanie musi być nowe, zatem zawsze należy ustalić, czy takie samo lub podobne rozwiązanie nie było w jakikolwiek sposób ujawnione i to nie tylko w literaturze patentowej, ale w każdej innej, a także czy nie było wystawione na widok publiczny na wystawach, targach itp. Oczywiście przeprowadzenie takiego badania w stopniu, który pozwoliłby w stu procentach przesądzić o zdolności patentowej jest niemożliwe, jednak ze względu na koszty związane ze zgłaszaniem rozwiązania do ochrony prawnej, zgłaszający winien przynajmniej w stopniu dla siebie możliwym, tę zdolność patentową ustalić. Jeżeli badania zdolności patentowej mają, przynajmniej w przybliżeniu, odpowiedzieć na postawione pytanie muszą być rozległe i wszechstronne i na pewno nie wystarczy oparcie się w nich na literaturze patentowej jednego kraju. Tak jak w każdym innych badaniach patentowych konieczne jest sklasyfikowanie ich przedmiotu, gdyż inaczej nie jest możliwe prowadzenie poszukiwań w literaturze patentowej. Badania te, z natury rzeczy, nie mogą być zawężane czasowo i wymagają także analizowania dokumentów z dalszej przeszłości, a również nie powinny być zawężane do krajów przodujących gospodarczo. Jak wykazuje bowiem praktyka urzędy patentowe badając zdolność patentową zgłoszonego wynalazku często przeciwstawiają dokumenty patentowe sprzed kilkudziesięciu lat. Zdarza się także, że ze względów finansowych nowoczesne rozwiązania są patentowane tylko w kraju macierzystym wynalazcy, nie należącym do krajów przodujących gospodarczo. Badania zdolności patentowej prowadzi się także w celu

podważenia ważności udzielonych wcześniej patentów, jednak jest to problem wykraczający poza ramy tego opracowania.

Badanie czystości patentowej prowadzić trzeba zawsze po zakończeniu pracy badawczej wtedy, gdy wynik tej pracy w postaci rozwiązania technicznego ma zostać wykorzystany gospodarczo i to zarówno w drodze wykorzystania produkcyjnego jak i handlowego. Ma ono bowiem odpowiedzieć na pytanie, czy wprowadzenie na rynek wyrobu lub przemysłowe zastosowanie technologii nie narusza istniejących aktualnie praw wyłącznych osób trzecich. Jeżeli nowo wprowadzone do obrotu gospodarczego rozwiązania zostaną zaskarżone, jako naruszające cudze prawa wyłączne, to zaskarżony musi udowodnić, że jego konstrukcja nie narusza patentu zaskarżyciela albo, że nie wytwarza wyrobu sposobem opatentowanym na rzecz skarżącego.

Pamiętać trzeba również, że:

- uprawniony z patentu na sposób korzysta także z ochrony prawnej na wyrób wytworzony tym sposobem,
- nawet jeżeli tylko jeden z elementów rozwiązania (np. jedna z faz technologii, lub jeden element urządzenia) pozbawiony jest czystości patentowej, to znaczy wchodzi w zakres patentu lub prawa ochronnego udzielonego na rzecz osoby trzeciej, to wada ta rozciąga się na całe urządzenie lub technologię,
- przegrane procesy o naruszenia patentów lub praw ochronnych narażają naruszcyciela na ogromne straty materialne.

Wszystko to decyduje o tym, że badania czystości patentowej wymagają ogromnej odpowiedzialności i że badaniu poddać trzeba zarówno rozwiązanie całościowe jak również wszystkie elementy składowe rozwiązania. Badania te są o tyle łatwiejsze do przeprowadzenia od innych badań, że mogą być ograniczone do tego kraju lub krajów, w którym ma nastąpić gospodarcze wykorzystanie rozwiązania, a o tyle trudniejsze, że wymagają niesłychanie dokładnego i szerokiego sklasyfikowania przedmiotu badań jak i bardzo starannego wyszukiwania dokumentów, które poddać należy analizie, a następnie bardzo uważnego i merytorycznego fachowego analizowania dokumentów.

W badaniach czystości patentowej zwracać należy szczególną uwagę na kompletność zbioru, w którym prowadzi się poszukiwania. Zaczynać je trzeba bezwzględnie od przeglądania odpowiednich symboli klasyfikacji

patentowej w wykazach rocznych udzielonych patentów i praw ochronnych, w oparciu o które sporządzić należy wykaz numerów interesujących patentów i praw ochronnych, a potem dopiero sięgać do opisów szczegółowych. Praktycznie jest ze sporządzonej listy wykreślać kolejno numer przeglądanego patentu, gdyż chroni to przed mimowolnym pominięciem któregoś opisu.

Pamiętać też trzeba, że dla kompletności badań konieczne jest uwzględnienie nie tylko tych rozwiązań, które zostały opublikowane drukiem, ale także tych, na które udzielony już został patent lub prawo ochronne, a które nie zostały jeszcze wydrukowane, jak również rozwiązań zgłoszonych do ochrony prawnej, w stosunku do których nie zapadła jeszcze decyzja przyznająca ochronę lub odmawiająca jej udzielenia (sprawy w załatwianiu). Dlatego oprócz opisów patentowych wydanych drukiem należy przeglądać opisy wynalazków zgłoszonych do ochrony. Informacje o takich rozwiązaniach podane są w Biuletynach Urzędu Patentowego (ogłoszenie o zgłoszeniu) oraz w Wiadomościach Urzędu Patentowego (informacje o udzielonych patentach i prawach ochronnych).

W trakcie badań czystości patentowej nie wolno też zapomnieć o sprawdzeniu w rejestrach Urzędu Patentowego, czy kolidujący patent jest bieżąco opłacony. Bardzo często bowiem patenty są przez swych właścicieli wygaszane już po pierwszym pięcioletnim okresie ochrony i wtedy nic nie stoi na przeszkodzie, by rozwiązanie ujawnione w takim patencie zostało wykorzystane w opracowanej konstrukcji lub technologii.

Badania czystości patentowej powinny także uwzględniać inne przedmioty własności przemysłowej i odpowiedzieć na pytanie, czy wprowadzany do obrotu gospodarczego wynik pracy badawczej nie narusza chronionych wzorów zdobniczych, czy nie jest aktem nieuczciwej konkurencji lub praktyką monopolistyczną. Tej części badań nie powinni jednak, naszym zdaniem, prowadzić pracownicy szkoły wyższej, chyba, że szkoła wprowadza sama rozwiązanie do obrotu. Są to jednak przypadki rzadkie. W zasadzie za tę część badań odpowiedzialność winien przyjmować podmiot gospodarczy komercjalizujący wynik pracy naukowej.

Badania dla ustalenia kierunków rozwojowych prowadzi się albo dla określonych dziedzin techniki albo dla określonego zagadnienia technicznego. Należy nimi poprzedzać opracowywanie założeń konstrukcyjnych lub technologicznych przy podejmowaniu nowej lub modernizowaniu starej produkcji, a także prace naukowo - badawcze, jeżeli ich rezultatem ma

być nowatorskie rozwiązanie o charakterze technicznym. Badania te wymagają nie tylko analizowania literatury patentowej, ale także wszelkiego rodzaju literatury ogólnotechnicznej, zwłaszcza zaś materiałów wydawanych z okazji wszelkiego rodzaju wystaw i targów. Są one trudne w realizacji i raczej prowadzi się je w zespołach naukowców i praktyków przemysłowych. Jeżeli temat pracy badawczej wymagałby ustalenia kierunków rozwojowych w dziedzinie techniki, której praca dotyczy, obowiązkiem pracownika naukowego pełniącego rolę kierownika pracy badawczej jest uzmysłowienie zleceniodawcy konieczności wykonania tych badań i wprowadzenia ich jako etapu do harmonogramu pracy badawczej, oczywiście z jednoczesnym zapewnieniem środków materialnych na te badania.

Wszystkie badania patentowe prowadzić należy pod kierunkiem i przy współpracy rzecznika patentowego, który dysponuje wiedzą fachową zarówno w zakresie wyszukiwania niezbędnych do badań materiałów jak i ich interpretacji prawnej.

Rozdział 4

KLASYFIKACJA PATENTOWA

Klasyfikacja patentowa stanowi podstawowe, wręcz niezbędne, narzędzie przy korzystaniu z informacji patentowej. Przy tak dużej ilości źródeł informacji patentowej, choćby tylko opisów patentowych, znalezienie wśród nich tych kilku, lub kilkunastu związanych z interesującym szukającego zagadnieniem, byłoby bez klasyfikacji patentowej rzeczą nad wyraz żmudną, często niemożliwą. Dlatego też, od chwili pojawienia się systemów patentowych, w poszczególnych krajach wprowadzono klasyfikacje, według których gromadzone były opisy udzielanych patentów.

Klasyfikacje narodowe były budowane w oparciu o zasady specjalizacji technicznej i technologicznej (np. niemiecka, japońska) albo funkcjonalnej (amerykańska, brytyjska - tu ciekawostka: pierwsza brytyjska klasyfikacja patentowa pochodzi z 1623 roku!).

Ze względu na błyskawiczny rozwój techniki systemy te musiały być wielokrotnie modyfikowane, aż w dobie ożywienia wymiany międzynarodowej w obszarze techniki, uznano za konieczne stworzenie jednolitego systemu klasyfikacji patentowej. Aktualnie większość krajów należących do Konwencji paryskiej, w tym także Polska, stosuje **Międzynarodową Klasyfikację Patentową** (MKP). System klasyfikacyjny MKP jest mniej więcej co pięć lat prerעדagowywany i poszerzany. Aktualnie jest pięć edycji oznaczonych kolejno:

- I edycja - Int.Cl. (obowiązująca z pewnymi wyjątkami od 1.01.1969 r. do 31.12.1974 r.),
- II edycja - Int.Cl.² (obowiązująca od 1.01.1975 r. do 31.12.1979 r.),
- III edycja - Int.Cl.³ (obowiązująca od 1.01.1980 r. do 31.12.1984 r.),
- IV edycja - Int.Cl.⁴ (od 1.01.1985 r. do 31.12.1989 r.),
- V edycja - Int.Cl.⁵ (od 1.01.1990 r.).

Międzynarodowa Klasyfikacja Patentowa jest klasyfikacją rzeczową opartą o układ przedmiotowy z tym, że „przedmiot” może być ukształtowany lub nieukształtowany. Podstawowym kryterium grupowania projektów jest

specjalizacja technologiczna zaś drugim kryterium jest funkcja, jaką spełnia dany wynalazek. Całość wiedzy dzieli się na wzajemnie nie zazębiające się części, które z kolei dzielą się na przedziały o coraz węższym zakresie z zachowaniem zasady podporządkowania nadrzędnego.

Symbol klasyfikacyjny MKP jest pięciostopniowy:

Np. E 01 D 7/02

przy czym:

E- oznacza dział, 01- klasę, D- podklasę, 7/- grupę, 02 - podgrupę.

1 stopień - DZIAŁ

W klasyfikacji wyodrębniono 8 działów oznaczonych dużymi literami alfabetu łacińskiego od A do H. Każdy dział zawiera część wiedzy technicznej wg następującego podziału:

- A - podstawowe potrzeby ludzkie;
- B - różne procesy przemysłowe, transport;
- C - chemia i metalurgia;
- D - włókiennictwo i papiernictwo;
- E - budownictwo; górnictwo; konstrukcje zespolone;
- F - mechanika; oświetlenie; ogrzewanie; uzbrojenie;
- G - fizyka;
- H - elektrotechnika.

W działach wyodrębnione są **PODDZIAŁY**, obejmujące klasy wiążące się ze sobą tematycznie. Poddziały te nie są oznaczone żadnym symbolem, a tylko tytułem informacyjnym, ułatwiającym odnalezienie właściwych klas w Dziale.

Dział A - zawiera **4 poddziały**: 1- Rolnictwo; 2 - Środki spożywcze, tytoń;
3 - Przedmioty użytku osobistego lub domowego; 4 - Zdrowie i rozrywka

Dział B - zawiera **4 poddziały**: 1 - Rozdzielanie i Mieszanie; 2 - Formowanie; 3 - Drukarnictwo, 4 - Transport.

Dział C - zawiera **2 poddziały**: 1 - Chemia; 2 - Metalurgia.

Dział D - zawiera **2 poddziały**: 1 - Wyroby włókiennicze lub materiały elastyczne nie przewidziane gdzie indziej; 2 - Papier.

Dział E - zawiera 2 poddziały: 1 - Budownictwo; 2 - Wiercenia, Górnictwo.

Dział F - zawiera 4 poddziały: 1 - Silniki lub pompy; 2 - Technika ogólnie;
3 - Oświetlenie, ogrzewanie; 4 - Sprzęt bojowy, technika mineralna.

Dział G - zawiera 2 poddziały: 1 - Przyrządy; 2 - Nukleonika.

Dział H - nie wyróżnia się poddziałów.

2 stopień - KLASA

Klasy oznaczone są kolejnymi liczbami dwucyfrowymi przy czym symbol klasy składa się z symbolu działu oraz następującej po nim liczby dwucyfrowej.

Przykłady:

- A 01 - Rolnictwo; Leśnictwo; Hodowla zwierząt; Łowiectwo; Zakładanie siodeł; Rybołówstwo.
- B 21 - Mechaniczna obróbka metali zasadniczo bez ubytku materiału. Wykrawanie metali.
- C 01 - Chemia nieorganiczna.
- D 06 - Obróbka wyrobów włókienniczych lub podobnych; Pranie; Materiały elastyczne nie przewidziane gdzie indziej.
- E 01 - Budowa dróg kolejowych i mostów.

3 stopień - PODKLASA

Każda z klas dzieli się na podklasy oznaczone literami alfabetu łacińskiego z wyłączeniem samogłosek: w I i II edycji małymi, a w III, IV i V edycji - dużymi. Symbol podklasy składa się z symbolu klasy oraz następującej po niej litery.

Przykłady:

- A 01B - Uprawa gleby w rolnictwie i leśnictwie; Części, elementy lub osprzęt maszyn lub narzędzi rolniczych, ogólnie.
- B 21B - Walcowanie metali.
- C 01C - Amoniak, cyjan lub ich związki.
- D 01H - Przędzenie lub skręcanie.
- E 01D - Budowa mostów lub wiaduktów; montowanie mostów.

4 stopień - GRUPY

Stanowią one kolejny stopień podziału i **oznacza się je liczbami, przeważnie nieparzystymi, i oddzielonymi ukośną kreską cyframi 00.**

Przykłady:

- A 01B 1/00 - Narzędzia ręczne.
- B 21B 5/00 - Wydłużanie przez walcowanie taśm metalowych o zamkniętym obwodzie.
- C 01C 1/00 - Amoniak; jego związki.
- D 01H 3/00 - Przędzarki lub skrętkarki o działaniu okresowym.
- E 01D 7/00 - Mosty żelbetowe.

Tam gdzie zachodziła konieczność uzupełnienia klasyfikacji i wprowadzenia nowych grup odstąpiono od zasady nieparzystości np.:

- D 01H 4/00 - Przędzarki do przędzenia według zasady wolnego końca.

5 stopień - PODGRUPY

Stanowią one ostatni, najdrobniejszy stopień podziału i **oznaczane są liczbą przeważnie parzystą, co najmniej dwucyfrową, umieszczoną w symbolu klasyfikacyjnym za numerem grupy na miejscu cyfr 00.**

Przykłady:

- A 01B 1/12 - motyki, spulchniacze ręczne z płaszczyznami roboczymi zaopatrzonymi w zęby,
- B 21B 5/00 - nie ma podgrup,
- C 01C 1/16 - halogenki amonowe,
- D 01H 3/14 - urządzenia napędowe wałków wydających przędzarek,
- E 01D 7/02 - mosty z betonu wstępnie sprężonego.

Jeżeli po ukośnej kresce podgrupa ma więcej niż 2 cyfry to odczytuje się ją jako kolejny stopień podziału dziesiętnego. Np.: 3/426 odczytujemy: „3 łamane przez 42 i 6”, a nie „3 łamane przez 426”, ponieważ taka podgrupa znajduje się pomiędzy 3/42 a 3/43.

Tytuł każdej z podgrup jest poprzedzony **jedną lub większą ilością kropek, które wskazują na poziom hierarchiczny podgrupy przy czym hierarchię w ramach podgrup określa liczba kropek przed hasłem podgrupy, a nie numeracja podgrup.**

Stopień podporządkowania oznaczony jest przez **przesunięcie podgrupy w prawo względem grupy nadrzędnej o odpowiednią liczbę miejsc.**

Hasło podgrupy tworzy często samodzielną całość i wtedy pisane jest z dużej litery. Jeżeli natomiast hasło pisane jest małą literą oznacza to, że stanowi ono dalszy ciąg hasła poprzedniej, hierarchicznie wyższej grupy. Zawsze jednak hasło podgrupy **musi być czytane jako zależne od hasła grupy, która je określa, lub ogranicza.**

Przykład:

- A 44B 11/00 - Sprzączki, podobne zapięcia do łączenia taśm
lub podobnych np. do pasów bezpieczeństwa.
- 11/02 - . zapięcia o działaniu ciemym
- 11/04 - .. bez elementów ruchowych
- 11/06 - .. z urządzeniami zaciskowymi
- 11/08 - ... części toczne przemieszczające się w rowach klinowych
- 11/10 - ... kliny przesuwne
- 11/12 - ... zaciski przekręcane
- 11/14 - z zatraskiwaniem

Symbol klasyfikacyjny A 44B 11/14 odczytujemy: zatraskiwanie zacisków przekręcanych urządzeń zaciskowych zapięć o działaniu ciemym w sprzączkach lub podobnych zapięciach do łączenia taśm.

Ponieważ liczba kropek w MKP przy poszczególnych podgrupach dochodzi do siedmiu, mamy w tej klasyfikacji podział praktycznie kilkunastotopniowy, co pozwala prowadzić poszukiwania w bardzo wąskich dziedzinach techniki.

Podane wyżej, przy omawianiu poszczególnych stopni klasyfikacji, symbole klasyfikacyjne odnoszą się do następujących rozwiązań technicznych:

- A 01B 1/12 - ręczne motyki, spulchniacze z płaszczyznami roboczymi zaopatrzonymi w zęby, do uprawy gleby w rolnictwie i leśnictwie.

- B 21B 5/00** - wydłużanie taśm metalowych o zamkniętym obwodzie przez walcowanie w trakcie mechanicznej obróbki bez ubytku materiału.
- C 01C 1/16** - halogenki amonowe.
- D 01H 3/14** - urządzenia napędowe wałków wydających prędkarek o działaniu okresowym, stosowanych w obróbce wyrobów włókienniczych lub podobnych.
- E 01D 7/02** - budowa mostów żelbetowych z betonu wstępnie sprężonego.

Przy niektórych tytułach poszczególnych jednostek klasyfikacyjnych znajdują się dodatkowe **UWAGI**, które trzeba uwzględnić przy klasyfikowaniu zagadnienia technicznego. Odnoszą się one jedynie do tych miejsc, w których zostały umieszczone i nie mogą być uogólniane.

Przykład:

A 01G 23/00 - Leśnictwo

23/02 - .Przesadzanie, karczowanie, ścinka lub okrzyszwanie drzew (podkrzyszwanie stojących drzew - 3/00)
UWAGA: urządzenia posuwowe dla drzew jako takie są objęte grupą **B 27 B 25/00**.

Występujące przy tym hasła wyrażenie zamknięte nawiasem stanowią **ODSYŁACZ**, który albo odsyła do innego miejsca w klasyfikacji, albo wskazuje jednostkę klasyfikacyjną, która ma pierwszeństwo, albo wskazuje, gdzie można odszukać zagadnienie powiązane z treścią hasła, przy którym ten odsyłacz się znajduje. Odsyłacz występujący po tytule klasy, podklasy lub grupy odnosi się do wszystkich miejsc hierarchicznie niższych.

Symbole klasyfikacyjne są umieszczane na opisach patentowych i oznaczone są kodem 52. Najczęściej na jednym dokumencie patentowym wydrukowany jest więcej niż jeden symbol.

Przykład

Chroniony patentem nr 158020 *sposób odzyskiwania alginianów ze zdezaktywowanych katalizatorów biologicznych upłynnionych za pomocą soli kwasów tlenowych* polega na tym, że roztwór alginianów otrzymuje się przez upłynnienie zdezaktywowanego katalizatora w temperaturze od 10°C do 110°C z intensywnym mieszaniem, przy czym proces ten stosuje się co najmniej jeden raz, a otrzymany roztwór alginianów używa się ponownie do

unieruchamiania materiału biologicznego.

Zaklasyfikowano go do dwóch przedziałek klasyfikacyjnych:

C 12P 7/02 - wytwarzanie związków organicznych zawierających grupę wodorotlenową,

B 01J 38/60 - obróbka cieczą lub obróbka w fazie ciekłej lub zawieszinie z zastosowaniem kwasów,

z których pierwsza jest główna, a druga pomocnicza. Główne symbole klasyfikacyjne są albo podkreślone, albo napisane wytuszczonym drukiem. Taka wielość symboli klasyfikacyjnych bardzo ułatwia wyszukiwanie literatury metodą przedmiotową, gdyż w publikowanych wykazach rozwiązanie takie umieszczone jest pod wszystkimi symbolami klasyfikacyjnymi.

Przy przeglądaniu opisów patentowych napotkać można symbole klasyfikacyjne oddzielone od siebie dwoma ukośnymi kreskami. Symbole umieszczone na pierwszym miejscu odpowiadają informacji technicznej zawartej w zastrzeżeniach patentowych, natomiast umieszczone po ukośnych kreskach, odnoszą się do zawartych w opisie wynalazku ważnych informacji technicznych nie objętych zastrzeżeniami patentowymi.

Przykład

Wynalazek dotyczący *urządzenia sterującego dla układów wodno - grzewczych opalanych gazem*, na który udzielono patentu nr 153392 został zaklasyfikowany następująco: *F 24D 19/10 // F 24D 3/02*.

Oznacza to, że przedmiotem zastrzeżenia jest układ lub zamocowanie urządzeń sterujących lub zabezpieczających w układach ogrzewczych domowych lub przestrzennych. Drugi człon klasyfikacji oznacza, że w opisie patentowym zawarte są informacje techniczne dot. układów ogrzewania gorącą wodą z obiegiem wymuszonym np. za pomocą pomp.

W klasyfikacji międzynarodowej spotkać się można z symbolem podklasy, po którym następują dwie cyfry oddzielone dwukropkiem. Są to kody indeksowe umieszczane na dokumentach patentowych zamiast albo obok symboli klasyfikacyjnych. Uzupełniają one informacje objętą symbolami klasyfikacyjnymi np. przez wskazanie istotnych składników mieszaniny lub kompozycji, bądź grupy składników związku chemicznego, bądź części składowych konstrukcji lub etapów roboczych sposobu stanowiącego istotę wynalazku. Kody mogą także wskazywać funkcje lub obszary zastosowania zaklasyfikowanych rozwiązań technicznych. Np. w klasie C 12 obejmującej m. in. rozwiązania z dziedziny biochemii, mikrobiologii, enzymologii, mutacji lub inżynierii genetycznej znajduje się podklasa C 12R zawierająca wykaz kodów indeksowych,

odnoszących się do mikroorganizmów związanych z podklasami C 12C do C 12Q, tzn. takich które są stosowane na przykład w procesach zaklasyfikowanych do tych podklas.

Przykład

Patent nr 161959 dotyczy sposobu wytwarzania hydratazy nitrylowej, który jest zmierny tym, że prowadzi się hodowlę drobnoustrojów z gatunku *Rhodococcus rhodochrous* w obecności jonów kobaltu.

Rozwiązanie to, jako dotyczące mikroorganizmów, zostało zaklasyfikowane w podklasie C 12N do podgrupy 9/78 - hydrolazy działające na wiązania węgiel - azot, inne niż wiązania peptydowe. Dodatkowo jednak zaklasyfikowano je do C 12P 17/12 - wytwarzanie heterocyklicznych związków węgla zawierających jako heteroatomy pierścienia tylko azot w postaci sześciocząłowego pierścienia heterocyklicznego i przydano mu kod indeksowy C 12R 1:38 oznaczający, że w sposobie tym używana jest bakteria *Pseudomonas*.

Jeżeli na dokumencie patentowym **po symbolu klasyfikacyjnym umieszczona jest litera X** oznacza to, że wynalazek zbliżony jest do haseł wg symbolu nie może być jednak zakwalifikowany do żadnej podporządkowanej jednostki klasyfikacyjnej, gdyż na dzień klasyfikowania nie było dla niego odpowiedniego miejsca w klasyfikacji.

Poszczególne edycje MKP mają często przesunięcia w symbolach klasyfikacyjnych (dotyczy to zwłaszcza chemii), dlatego po określeniu zakresu czasowego badań należy sprawdzić prawidłowość klasyfikacji we wszystkich edycjach ząębających się z wyznaczonym okresem czasowym badań. Pomocne są tu **tablice przejść** między edycjami oraz **indeksy haseł** podawane przy kolejnych edycjach MKP, a zawierające alfabetyczny spis haseł w tej edycji uwzględnionych.

Istotną pomoc przy korzystaniu z Międzynarodowej Klasyfikacji Patentowej stanowi znajdująca się w Urzędzie Patentowym RP baza Światowej Organizacji Własności Intelektualnej na dysku optycznym CD ROM o nazwie **IPC CLASS** zawierająca tekst MKP w pięciu językach, a także informację o ważności symboli klasyfikacyjnych w poszczególnych edycjach MKP, o zmianach w klasyfikacji oraz tablice przejść między poszczególnymi edycjami MKP.

ZASADY KLASYFIKOWANIA

Międzynarodowa Klasyfikacja Patentowa jest tak skonstruowana, żeby było możliwe zaklasyfikowanie całego wynalazku do jednej, określonej

podgrupy. Oczywiście często jest to niemożliwe, zwłaszcza, gdy jednym zgłoszeniem objęte są dwie lub trzy kategorie powiązane wspólną ideą wynalazczą lub gdy wynalazek charakteryzuje się skomplikowaną konstrukcją, czy złożoną technologią.

Poniżej podajemy ogólne zasady, które pozwolą czytelnikowi zapoznać się z filozofią klasyfikowania wg MKP:

- **wynalazki, których istotą jest struktura** są klasyfikowane w symbolach odnoszących się do takich konstrukcji lub struktur;
- **wynalazki dotyczące sposobów postępowania** są klasyfikowane w miejscu obejmującym te sposoby;
- **wynalazki polegające na wskazaniu nowych obszarów zastosowania** znanych w swej istocie rozwiązań są klasyfikowane w miejscach obejmujących to zastosowanie;
- **wynalazki dot. struktury, funkcji i szczególnego zastosowania** muszą być klasyfikowane raz w miejscach klasyfikacji dot. budowy, drugi raz - dotyczących funkcji i trzeci raz - obszaru zastosowania.

W dziedzinie chemii obowiązują szczególne zasady klasyfikacji:

- **związek chemiczny**, - organiczny, nieorganiczny lub wielocząstkowy - klasyfikuje się zgodnie z jego strukturą chemiczną,
- **substancję chemiczną o specjalnym zastosowaniu** klasyfikuje się w miejscu obejmującym tę dziedzinę zastosowania,
- **mieszanki chemiczne i kompozycje** klasyfikuje się zgodnie z ich strukturą wewnętrzną,
- jeżeli **wynalazek stanowi zarówno strukturę jak i zastosowanie** - klasyfikuje się go w dwóch odrębnych jednostkach klasyfikacyjnych,
- jeżeli **wynalazek dot. sposobu wytwarzania związku chemicznego** klasyfikuje się go w miejscu dotyczącym tego typu związków, chyba, że w MKP jest przewidziane specjalne miejsce dla sposobów.

Przystępując do klasyfikowania tematu badań należy w pierwszym rzędzie określić dział lub działy oraz klasę lub klasy, w których się on mieści. Następnie zapoznać się trzeba bardzo dokładnie z informacjami i objaśnieniami zawartymi na początku każdego działu i każdej klasy klasyfikacji. Ich znajomość warunkuje bowiem poprawne wytypowanie podklas, grup i podgrup. Jest to szczególnie ważne w rozbudowanych dziedzinach techniki np. w chemii, objętej działem C, jak też w dziale B, obejmującym różne procesy przemysłowe i transport. Wydaje

się, że poniższy przykład ułatwi zrozumienie zasad klasyfikowania tematu badań naukowych.

Przykład

W Akademii Rolniczej w Poznaniu prowadzono w swoim czasie badania nad możliwością regenerowania zużytych podkładów kolejowych i wytwarzania takich podkładów z drewna niższych gatunków. W wyniku przeprowadzonych badań zużytych podkładów postanowiono ukierunkować prace na wzmacnianie podkładów w obszarze usytuowania w nich wkretów mocujących szyny. W szczególności zaproponowano rozwiązania polegające na mocowaniu w tym obszarze kołków wzmacniających, przechodzących równoległe do poziomej osi poprzecznej podkładu i wykonanych z materiału odpornego na działanie sił niszczących podkład. Celem stworzenia warunków dla wykorzystywania na podkłady drewna niższych gatunków zaproponowano składanie podkładów z kilku belek takiego drewna i spajanie tych belek kołkami wzmacniającymi. Dla tak sprecyzowanego tematu badawczego postanowiono przeprowadzić najpierw badania stanu techniki, a po opracowaniu konkretnych rozwiązań badania ich zdolności patentowej.

Temat badawczy sklasyfikowany został według obowiązującej wówczas II edycji Międzynarodowej Klasyfikacji Patentowej następująco:

- B 27F 1/00 łączenie przedmiotów przez łączenie na wczepy i łączenie na czopy,
- B 27M 3/14 wytwarzanie podkładów kolejowych,
- E 04B 1/48 kołki tzn. elementy złączne przeznaczone do przenikania przez płaszczyzny części łączonych dla przejścia naprężeń ścinających,
- E 01B 3/00 podkłady poprzeczne lub wzdłużne, inne podpory dla szyn,
- E 01B 3/02 podkłady poprzeczne lub wzdłużne, inne podpory dla szyn z drewna,
- E 01B 3/06 klamry do spinania pęknięć,
- E 01B 3/10 podkłady składane,
- E 01B 3/12 podkłady wzdłużne, podkłady poprzeczne i wzdłużne połączone ze sobą,
- E 01B 7/22 podkłady specjalne pod zwrotnice lub skrzyżowania, zamocowania do nich,

- E 01B 9/00 mocowanie szyn do podkładów,
- E 01B 9/12 środki trzymające i zabezpieczające gwoździe i śruby szynowe,
- E 01B 9/14 dyble, tuleje dyblowe, wykładzina dyblowa lub inne wkładki do otworów w podkładach,
- E 01B 9/16 dyble, tuleje dyblowe, wykładzina dyblowa lub inne wkładki do otworów w podkładach drewnianych,
- E 01B 23/10 tory przesuwalne dla wielkich obciążeń,
- E 01B 23/10 podkłady do torów przesuwalnych dla wielkich obciążeń,
- E 01B 31/20 obróbka podkładów niemetalowych na miejscu ułożenia,
- E 01B 31/24 nawiercanie, obróbka, przygotowanie, oczyszczanie otworów w podkładach,
- E 01B 31/26 umieszczanie i wyciąganie z otworów w podkładach elementów współpracujących lub materiałów wypełniających,
- F 16B 12/00 połączenia mebli lub podobne,
- F 16B 12/10 połączenia mebli lub podobne za pomocą kotków, sworzni, czopów,
- F 16B 12/14 połączenia mebli lub podobne za pomocą gwintowanych sworzni lub śrub,
- F 16B 13/00 kołki lub inne przyrządy do wtykania w przygotowane otwory,
- F 16B 13/14 niemetalowe pełne lub drążone kołki.

KLASYFIKACJE NARODOWE

Ze względu na to, że obecnie powszechnie stosowana jest przy klasyfikowaniu wynalazków i wzorów użytkowych omówiona wyżej Międzynarodowa Klasyfikacja Patentowa, jak również z uwagi na to, że większość urzędów patentowych przeklasyfikowała swoje starsze zbiory z klasyfikacji narodowej na międzynarodową, postanowiono nie omawiać klasyfikacji narodowych mimo, że mogą one się pojawiać jako jedyne oznaczenia klasyfikacyjne na starych opisach patentowych. W przypadku konieczności prowadzenia poszukiwań w takich nieprzeklasyfikowanych zbiorach koniecznej pomocy udzieli rzecznik patentowy lub osoba zarządzająca w bibliotece zbiorami literaturowymi. Wyjątek należy uczynić dla amerykańskiej klasyfikacji patentowej, która do dzisiaj jest stosowana jako podstawowa przy

klasyfikowaniu patentów udzielanych w Stanach Zjednoczonych. Urząd Patentowy USA stosuje Międzynarodową Klasyfikację Patentową jako drugorzędną i w dodatku ma inne niż w Europie zasady klasyfikacyjne. Przy prowadzeniu poszukiwań w opisach patentów amerykańskich posługiwanie się wyłącznie klasyfikacją międzynarodową może prowadzić do niekompletności badań.

Klasyfikacja amerykańska uważana jest za najdokładniejszy system klasyfikacji narodowej, jednak ze względu na stopień jej skomplikowania, korzystanie z niej bez pomocy doświadczonego rzeczownika patentowego jest raczej niemożliwe. Poniższa informacja ma tylko przybliżyć jej filozofię w żadnym zaś razie nie może być traktowana jako przewodnik po tej klasyfikacji.

Klasyfikacja amerykańska skonstruowana jest hierarchicznie - od pojęć najbardziej ogólnych do najbardziej szczegółowych. Wiedza techniczne podzielona jest na ponad 500 klas, z których około 400 jest wykorzystanych, a pozostałe są niejako rezerwowe, co jest konieczne przy ciągłych zmianach w klasyfikacji. Klasy pokrewne technologicznie tworzą grupy główne, których jest pięć:

- I - Chemia i dziedziny pokrewne.
- II - Łączność, energia, promieniowanie, technika.
- III - Wytwarzanie mechaniczne i elementy maszyn.
- IV - Transport, dostawa i obróbka materiałów, silniki, maszyny, uzbrojenie, maszyny rolnicze.
- V - Przyrządy precyzyjne, przedmioty dla wygody i potrzeb człowieka, ogrzewanie, chłodzenie, projektowanie, różne.

Grupy główne dzielą się na podgrupy, a każda podgrupa składa się z jednej lub kilku tzw. rodzin klas, powiązanych ze sobą cechami funkcjonalnymi. W każdej rodzinie jedna klasa jest klasą podstawową, a inne są zależne lub podporządkowane. Podporządkowanie ustala się przy pomocy tablic klasyfikacyjnych, w których wyróżnia się tablice grup głównych i tablice tytułów.

Tablice grup głównych znajdują się w pierwszej części tablic i są analityczne w układzie hierarchicznym. Grupy są oznaczone kolejno cyframi rzymskimi od I - V, tytuły podgrup i rodzin klas są wyróżnione większą

zczoną, a podporządkowanie klas w podgrupach oznaczone jest przesunięciem klas podporządkowanych w prawo przy czym ilość przesunięć wyznacza kreski. W tej pierwszej części tablic znajduje się także wykaz klas: alfabetyczny i numerowy.

Tablice tytułów zawierają hasła poszczególnych klas, a podklasy ułożone są kolejno, ściśle według wzajemnego podporządkowania zaś stopień podporządkowania oznaczony jest kropkami.

Każda klasa klasyfikacji posiada swoje hasło, definicje oraz odsyłacze. Na wstępie opisu każdej klasy znajduje się szczegółowe omówienie jej tematyki, z podaniem cech charakterystycznych, uzasadniających przydzielenie wynalazku do tej klasy. Podane są również te cechy, którymi klasa różni się od innych, o podobnej treści. Ponieważ w wielu klasach przyjęta terminologia nie jest zgodna z ogólnie przyjętą terminologią techniczną, przed przystąpieniem do zaznajomienia się z treścią danej klasy, należy zapoznać się z przyjętą w niej terminologią. **We wstępnej części każdej klasy podane są przypisy i odsyłacze dla klas i podklas pokrewnych.**

Istotnym jest, że w amerykańskim systemie klasyfikacyjnym zaklasyfikowaniu podlegają przede wszystkim zastrzeżenia patentowe i to każdy ich punkt oddzielnie, zaś za podstawę zaklasyfikowania bierze się zastosowanie wynalazku i to takie, które obejmuje wszystkie sposoby i urządzenia dające ten sam rezultat oraz wykorzystujące te same prawa przyrody i podobne substancje, to znaczy zastosowanie bezpośrednie, najbliższe i proste, a nie pośrednie lub cząstkowe.

Przykładowo:

- **urządzenia** klasyfikuje się według ich bezpośredniej funkcji, uzyskiwanego efektu lub produktu;
- **związki chemiczne** - według ich budowy lub składu chemicznego;
- **mieszaniny** - według uzyskiwanego efektu;
- **sposoby** - według otrzymywanych z nich produktów;
- **sposoby nie prowadzące do otrzymania nowego produktu** - według ich funkcji;
- **sposób i produkt otrzymany tym sposobem** - klasyfikuje się do tej samej klasy; jeżeli natomiast sposób prowadzi do uzyskania różnych produktów lub produkt może być otrzymywany różnymi sposobami - to produkt i sposób będą zaklasyfikowane do różnych klas.